

Піменова Марія Михайлівна

старший викладач, кандидат економічних наук
Університет митної справи та фінансів

Тристан Вікторія Романівна

студент
Університет митної справи та фінансів

Євтушенко Аліна Ігорівна

студент
Університет митної справи та фінансів

Пименова Марія Михайловна

старший преподаватель, кандидат экономических наук
Университет таможенного дела и финансов

Тристан Виктория Романовна

студент
Университет таможенного дела и финансов

Евтушенко Алина Игоревна

студент
Университет таможенного дела и финансов

Pimenova Mariia Mikhailovna

PhD in Economics
University of customs and finance

Tristan Victoria Romanovna

student
University of customs and finance

Yevtushenko Alina Igorevna

student
University of customs and finance

**ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВОЮ СИСТЕМОЮ В УКРАЇНІ
ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ
ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМОЙ В УКРАИНЕ
THE WAYS TO IMPROVE FINANCIAL MECHANISM SYSTEM IN
UKRAINE**

Анотація: Стаття присвячена механізму управління фінансовою системою в Україні. Проаналізовано державний бюджет, державний

борг, коефіцієнт монетизації. Запропоновано заходи щодо вдосконалення механізму управління фінансовою системою в нашій державі.

Ключові слова: фінансова система, доходи, видатки, монетизація економіки, рівень ВВП.

Анотація: Стаття посвячена механізмам управління фінансовою системою в Україні. Проаналізовані державний бюджет, державний долг, коефіцієнт монетизації. Предложені заходи по совершенствованию механизма управления фінансовою системою в нашем государстве.

Ключевые слова: финансовая система, доходы, расходы, монетизация экономики, уровень ВВП.

Abstract: This article is devoted to the mechanism of Ukraine financial system operation. The state budget, public debt, monetization coefficient is analyzed. proposed measures to improve the management mechanism of the financial system in our country is proposed.

Keywords: financial system, income, expenses, economy monetization, the GDP level.

Вступ. Державі життєво важлива розвинена фінансова система. За допомогою неї розвивається економіка, від неї залежить економічний потенціал, вага держави на міжнародній арені.

Актуальність роботи. Фінансова система України не вирішує складних господарських, соціальних завдань на високому рівні. Саме тому створення ефективного механізму управління фінансовою системою України потребує нових наукових досліджень, глибокого аналізу причин і наслідків створення та використання фондів фінансових ресурсів.

Метою статті є дослідження фінансової системи України, пропонування шляхів вдосконалення механізму управління фінансовою системою в Україні.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблеми фінансової системи досліджували: М. І. Карлін, О. Р. Романенко, Е.І. Греків, І. Я. Чугунов, В. Л. Андрущенко, І. В. Бураковський, З. С. Варналій, О. Д. Василик та інші. Проте багатогранність проблеми вимагає нових наукових досліджень.

Перш за все, фінанси – це досить складна економічна категорія. Це той самий первинний фундамент, на якому будується організація як підприємницької, так і державної діяльності. Загалом фінанси проявляються у потоках коштів під час їхнього руху у фінансових відносинах. Також вони беруть активну участь в акумуляції та використанні грошових засобів на основі розподілу й перерозподілу ВВП і національного доходу. Фінанси функціонують безпосередньо через фінансову систему.

Основним елементом фінансової системи України є Державний бюджет. Він бере участь у формування і перерозподілі національного багатства країни. Динаміку доходів і видатків бюджету України показано в таблиці 1.

Таблиця 1

Державний бюджет України з 2008 по 2015 роки (в млн. грн.)

Рік	Доходи		Витрати		Кредитування		Сальдо	
		% ВВП		% ВВП		% ВВП	(дефіцит бюджету)	% ВВП
2008	231686,3	24.44%	241454,5	25.47%	2732,5	0.29%	-12500,7	-1.32%
2009	209700,3	22.96%	242437,2	26.54%	2780,3	0.30%	-35517,2	-3.89%
2010	240615,2	22.23%	303588,7	28.04%	1292,0	0.12%	-64265,5	-5.94%
2011	314616,9	23.90%	333459,5	25.33%	4715,0	0.36%	-23557,6	-1.79%
2012	346054,0	24.56%	395681,5	28.08%	3817,7	0.27%	-53445,2	-3.79%
2013	339180,3	23.31%	403403,2	27.73%	484,7	0.03%	-64707,6	-4.45%
2014	357084,2	22.79%	430217,8	27.46%	4919,3	0.31%	-78052,8	-4.98%
2015	534694,8	27.01	576911,4	29.14%	2950,9	0.15%	-45167,5	-2.28%

Джерело: складено авторами на основі [2].

З таблиці 1 видно, що видатки завжди перевищують доходи і в країні спостерігається постійний дефіцит бюджету. З метою підвищення

доходності державного бюджету постійно зростає податкове навантаження, що не завжди має обґрунтований і раціональний характер та не завжди відповідає принципу соціальної справедливості. Крім зростаючого податкового навантаження, дефіцит бюджету фінансується за рахунок зовнішніх запозичень.

Таблиця 2

Державний та гарантований державою борг України (млрд. дол. США)

	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.08.2016
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу	59,22	64,50	73,16	69,81	65,51	66,59
Державний борг	44,72	49,95	60,08	60,06	55,59	57,19
Гарантований державою борг	14,50	14,55	13,08	9,75	9,92	9,40

Джерело: складено авторами на основі [7].

Бачимо у таблиці 2, обсяг державного боргу дещо зменшився в останні роки за рахунок реструктуризації, але залишається великим.

Основною перешкодою в сфері провадження бюджетної політики є такий рівень видатків, що абсолютно не відповідає дохідній частині бюджету. Фінансова політика України має враховувати реальні фінансові ресурси, основним джерелом яких є валовий внутрішній продукт. Держава має зробити економічно доцільний вибір пріоритетних галузей, які в основному формують дохідну частину державного бюджету.

Одним із оціночних показників фінансової системи є ВВП. Україна на шляху євроінтеграції прагне приєднатися до високорозвинених країн світу та вступити в Євросоюз. Але якщо порівняти в динаміці рівні ВВП в Україні та в деяких країнах-членах ЄС, виявляється що Україна помітно відстає в своєму розвитку. Динаміка річного номінального ВВП наведена в таблиці 3.

Таблиця 3

Порівняння рівнів ВВП в країнах Європи

Рік	Україна		Франція		Іспанія		Італія		Німеччина	
	Млрд. дол.	%	Млрд. дол.	%	Млрд. дол.	%	Млрд. дол.	%	Млрд. дол.	%
2008	179,9	+25,7	2923,5	+0,2	1634,9	+1,1	2390,7	-1,1	3752,4	+1,1
2009	117,2	-34,9	2693,8	-2,9	1499,1	-3,6	2185,2	-5,5	3418,0	-5,6
2010	136,4	+16,4	2646,9	+2,0	1431,7	0,0	2125,2	+1,7	3417,3	+4,1
2011	163,2	+19,6	2862,5	+2,1	1487,9	-1,0	2276,2	+0,6	3757,5	+3,7
2012	175,8	+7,7	2681,4	+0,2	1339,9	-2,6	2072,8	-2,8	3539,6	+0,4
2013	183,3	+4,3	2808,5	+0,6	1369,3	-1,7	2130,3	-1,7	3745,3	+0,3
2014	131,8	-28,1	2829,2	+0,3	1381,3	+1,4	2138,5	-0,3	3868,3	+1,6
2015	90,6	-31,3	2421,7	+1,2	1199,1	+3,2	1814,8	+0,8	3355,8	+1,7

Джерело: складено авторами на основі [9].

Як видно з таблиці 3, рівень ВВП в країнах членах ЄС має в десятки разів вищий показник, ніж в Україні. Така вагома різниця обумовлена перш за все нестабільністю економічних процесів, низьким рівнем виробничого потенціалу, низькою конкурентоспроможністю вітчизняних товарів на світовому ринку.

Під монетизацією економіки розуміється найважливіша об'єктивна характеристика економічної системи, що відображає її насиченість ліквідними активами, здатними виконувати такі функції, як засіб обігу та платежу і визнаними в якості грошей [1, с. 61].

Процес монетизації економіки характеризують показником рівня монетизації, який розраховують як відношення грошового агрегату М2 до номінального ВВП і виражають у відсотках. Це обумовлено тим, що в більшості країн у монетарній статистиці основним грошовим агрегатом є агрегат М2.

У кожній країні процес монетизації має свої особливості, обумовлені специфікою національних грошових систем і характером економіки, а тому і рівні монетизації істотно відрізняються. Діапазон коливань коефіцієнта монетизації становить від 10-20% у країнах що розвиваються, до 250-300% – в країнах з розвинутим ринком [3, 12].

Таблиця 4

Рівень монетизації економіки й основні макроекономічні показники в
Україні в 2002-2015 рр.

Роки	Темп приросту ВВП, %	Рівень інфляції, %	Дефлятор ВВП, %	Рівень монетизації економіки, %	Темп приросту М2, %
2002	5,2	- 0,6	5,1	19,01	42,4
2003	9,6	8,2	8,0	29,91	46,9
2004	12,1	12,3	15,1	32,00	32,7
2005	2,7	10,3	24,5	43,74	53,9
2006	7,3	11,6	14,8	47,67	34,3
2007	7,9	16,6	22,7	54,43	50,9
2008	2,3	22,3	28,6	54,06	31,0
2009	- 14,8	12,3	13,0	53,08	- 5,4
2010	4,1	9,1	13,8	54,52	23,1
2011	5,2	4,6	15,7	51,79	14,2
2012	- 2,5	- 0,2	7,2	55,08	13,1
2013	0	- 0,3	7,9	62,48	17,5
2014	-28.1	24,9	16,3	61,00	-14,0
2015	-31.3	43,3	38,5	50,00	-9,8

Джерело: складено авторами на основі [4].

Як свідчать результати проведеного аналізу, протягом 2002-2012 рр. рівень монетизації економіки України постійно підвищувався і в 2013 р. склав 62,48% (табл. 4). Разом з тим слід зазначити, що цей процес відбувався нерівномірно, що знайшло відображення в різких коливаннях обсягів і динаміки грошових агрегатів, в неузгодженості темпів їх приросту між собою, а також в незбалансованості динаміки грошових агрегатів з динамікою ВВП і номінальних доходів населення.

Можна зробити висновок про те, що грошова система є нестабільною, а грошовий обіг характеризується нестійкістю і внутрішньою незбалансованістю.

Для вдосконалення фінансового механізму управління фінансовою системою в Україні, ми можемо звернутися до зарубіжного досвіду виходу з кризи інших країн. Наприклад, у період фінансової кризи 2007-2009 рр., уряд Великобританії розробив стратегію розвитку, основними напрямками якої стали: реалізація сценарію відновлення макроекономічної стабільності, що поєднує тверду фінансову й м'яку монетарну політику,

запропонований урядом в 2010 році; акцентування уваги на структурні й інституціональні перетворення в економіці.

Ці два напрями тісно пов'язані між собою. Фінансова стабілізація – необхідна умова зміни моделі економічного росту в країні. У свою чергу, модернізація економіки, реорганізація її інститутів допомагають рішенню проблеми фінансової стабілізації.

Уряд Франції вдався до прямої допомоги бюджетно-формуєчих компаній на умовах збереження масштабів виробництва, робочих місць і зниження винагород топ-менеджменту. Так, уряд надав фінансову підтримку найбільшим автовиробникам країни – альянсу PSA Peugeot Citroen і Renault. Корпорації отримали кошти в розмірі 6 млрд. євро під 6 - 7%, тоді як ставки банків становили 11- 12%. В обмін виробники дали гарантію не закривати заводи та відмовитися від скорочення співробітників на час виплат за кредитом.

Аналогічні заходи були прийняті й у Німеччині: була надана пряма підтримка мюнхенському іпотечному банку Hypo Real Estate Holding AG, що працює на ринку нерухомості.

Уряд Нідерландів підготував пакет антикризових заходів, націлений на стабілізацію в наступних сферах: трудова діяльність, інновації й розвиток, інфраструктура й будівництво, ліквідність компаній, відновлення державних фінансів. Він вважає за необхідне в умовах кризи інвестувати кошти в розвиток інноваційних технологій, промисловості, енергетики й охорони навколишнього середовища, тому що успішний розвиток цих сфер впливає на економіку й суспільство в цілому. За підтримки Міністерства з економічних питань організована програма SenterNovem [5], покликана стимулювати стійке економічне зростання за допомогою організації комунікації й обміну знаннями між ринком і урядом на національному й міжнародному рівнях.

Пом'якшення монетарної політики й надання ліквідності фінансовим організаціям є традиційним інструментом боротьби з фінансовою нестабільністю в розвинених країнах, тому в кризових умовах саме ці заходи були використані в першу чергу. Вони включали розширення дисконтного вікна та зниження процентних ставок. Як і у випадку розвинених країн, більшість країн, що розвиваються, проводили зниження процентних ставок.

Ключовим є питання про те, у якому ступені й у відношенні до чого заходи монетарного стимулювання були ефективними. Всебічні дослідження МВФ і Банку міжнародних розрахунків [6; 7] показали, що результатом таких заходів стало зниження спредів на міжбанківських ринках, скорочення волатильності і спредів на валютних ринках. Аналіз показує, що пакети стимулюючих заходів істотно розрізнялися між собою не тільки за загальними розмірами, але й за структурою. Як приклад приведемо опис ряду антикризових фіскальних пакетів: США та Японії.

Антикризовий план США – American Recovery and Reinvestment Act, ARRA. Заявленими цілями ARRA були: збереження й створення нових робочих місць, підтримка найбільш уразливих верств населення, модернізація інфраструктури й інвестиції в «зелені» технології. Аналіз положень ARRA показує, що біля третини обсягу фіскального стимулювання доводилося на пряму фінансову допомогу безробітним і найменш забезпеченим шарам суспільства. Подібні заходи, як правило, відрізняються найбільшим фіскальним мультиплікатором через низьку схильність до заощаджень у таких груп населення. Інша третина фіскального пакета була спрямована на підтримку освіти й охорони здоров'я. Інвестиції в інфраструктуру й «зелені» технології становили близько 15%.

Японська фінансова система не відчувала напередодні кризи проблем, подібних тим, що були характерні для американської та

європейської: власна кредитна «бульбашка» була надута у Японії наприкінці 1980-х рр. в секторі не фінансових підприємств і до моменту початку світової фінансової кризи в цілому вже «розчинилась». Японські корпорації в ході нової кризи труднощі відчували, але ці труднощі пов'язані були скоріше із глобальним скороченням попиту, але не з фінансуванням. Судячи з тенденцій основних показників у період світової фінансової кризи, фінансова політика Японії була серйозно обмежена необхідністю зберегти доходи від експорту товарів і капіталів. Так, сам факт існування величезних золотовалютних резервів є альтернативою внутрішнім інвестиціям, а необхідність збереження їхньої вартості – альтернативою їхнього використання в емісійних механізмах фінансування бюджетного дефіциту. Нарощування державного боргу в тих же цілях альтернативно росту експорту, тому що пов'язане з неминучим зміцненням ієни, і через це також обмежується, однак саме це джерело фінансування бюджетних антикризових заходів Японія зберігала як основний.

У цілому можна відмітити, що прийняті в кризовий період програми підтримки економіки й фінансового сектора в більшості країн досягли своїх цілей: вдалося запобігти масштабному колапсу банківської системи, обмежити спад у реальному секторі, запобігти різкому зниженню рівня життя. Однак при цьому, для деяких країн у середньостроковій перспективі, наслідки їхньої реалізації можуть стати одним з викликів їх стійкому розвитку. Важливим елементом успішної реакції на такі виклики є правильна координація фіскальної й монетарної політики – наприклад, як показує історичний досвід, фіскальна консолідація може мати стимулюючий ефект при збереженні м'якої монетарної політики, що обумовлює, зокрема, інтерес таких провідних економік, як США й Великобританія, до подібної стратегії.

Таким чином, застосувавши запропоновані заходи, адаптувавши їх до сучасних умов України, можливо досягнути успішного вирішення існуючих проблем.

Література:

1. Греков И. Е. О совершенствовании подходов к определению монетизации экономики и обоснование ее оптимального уровня / И.Е. Греков // Финансы и кредит – 2007. – № 11. – С. 60–70.
2. Звіт про виконання Державного бюджету за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>
3. Новые вызовы для денежно–кредитной политики в современных условиях : в 2–х кн. Кн. 2: Взгляд из Украины / под ред. акад. НАНУ В.М. Гейца, чл. – корр. НАНУ А.А. Гриценко; НАН Украины, Ин–т экон. и прогнозир. – К., 2012. – С. 360.
4. Огляд банківського сектору [Електронний ресурс]: Огляд банківського сектору / Національний Банк України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=37585678>
5. Офіційний сайт NL агентства – підрозділу міністерства економіки Нідерландів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://english.agentschapnl.nl/home/about-nl-agency>
6. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org>
7. Офіційний сайт Банку міжнародних розрахунків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bis.org>
8. Статистичні матеріали щодо державного та гарантованого державою боргу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
9. World Development Indicators | World DataBank / The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.databank.worldbank.org>